

критериальная модель акмеологической оценки управленческой деятельности по профессиональному развитию педагогов на основе квалиметрического подхода.

Ключевые слова: профессиональное развитие, акмеологическая оценка, факторно-критериальная модель, диверсификация, факторы, критерии и показатели качества управленческой деятельности.

SUMMARY

O. Grechanik. Acmeological assessment of professional development of teachers.

In the paper the role of acmeological assessment in the management of professional development of teachers is opened. The notions of «acmeologic estimate», «factor-criterion model» are specified. A factor-criterion model of acmeological estimates of management at the professional development of teachers on the basis of qualimetric approach is developed.

Key words: professional development, acmeologic estimate, factor-criterion model, factors, criteria and indicators for quality of management.

УДК 378.2+378.1:[37]:342.537.

І. Ю. Регейло

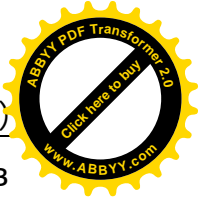
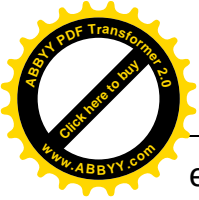
Національна академія педагогічних наук України

ПІДГОТОВКА ТА АТЕСТАЦІЯ НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ (50–60-х рр. ХХ століття)

У статті висвітлено проблеми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів у 1950-60-ті роки в УРСР. Проаналізовано особливості розвитку системи підготовки кадрів вищої кваліфікації. Наведено статистичні відомості про кадри вищої кваліфікації. Розглянуто нормативно-правову і методичну базу розвитку аспірантських студій. Обґрунтовано основні тенденції, що впливали на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів в науково-дослідних установах і ВНЗ УРСР. Висвітлено особливості атестації науково-педагогічних кадрів за науковими спеціальностями.

Ключові слова: кадри вищої кваліфікації, науково-педагогічні кадри, атестація, аспірантура, наукові спеціальності.

Постановка проблеми. Розвиток освіти в Україні завжди супроводжувався змінами, перетвореннями і нововведеннями, що на певному історичному етапі ідеологічних і соціально-економічних реалій та пріоритетів переростали в кардинальні реформи. Об'єктивне вивчення історико-педагогічного досвіду формування системи підготовки і атестації науково-педагогічних кадрів є теоретичною основою, методологічним орієнтиром для вироблення і ефективного здійснення науково обґрунтованої стратегії вищої ступеневої освіти, приведення архітектури наукових ступенів в Україні у відповідність до європейських стандартів. У цьому контексті цікавим є вивчення досвіду реформацій в освіті періоду «бурхливих змін» у СРСР у ХХ столітті. Тому об'єктом нашого дослідження

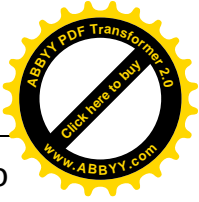
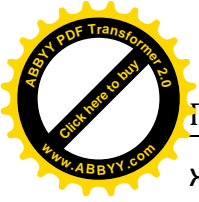
є підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів у 50-60 ті роки ХХ століття.

Аналіз актуальних досліджень. Публікації цього періоду і сучасні розвідки дозволили окреслити коло актуальних проблем і розпочати нагромадження емпіричного матеріалу для його подальшого осмислення. Однією з перших праць українських радянських істориків, автори якої торкнулися проблем підготовки кадрів інтелігенції була монографія Ю. Курносова та А. Бондар [10]. Результати дослідження теорії та історії підготовки наукових кадрів через аспірантуру та присудження наукових ступенів у нормативних правових актах СРСР представлено в монографії Г. Федькіна [24]. До теоретико-методологічних праць цього періоду варто віднести наукові розвідки К. Галкіна (1961), в яких на концептуальному рівні досліджено підготовку наукових кадрів в умовах розвитку будівництва комуністичного суспільства; особливості розвитку аспірантури і науково-педагогічної підготовки аспірантів у післявоєнні роки (1941-1956 рр.); висвітлено нові форми підвищення кваліфікації наукових кадрів; упровадження атестації наукових кадрів у СРСР [4]. Серед сучасних праць виділимо дослідження, авторами яких є В. Борисенко, Н. Гупан, О. Домбровська, Т. Мандрикіна, О. Сергійчук, Т. Сидорчук [2; 5; 7; 11; 22; 23] та ін.

50–60-ті роки ХХ століття кваліфіковано як період бурхливої реформаторської діяльності, часткової демократизації українського суспільства (В. Борисенко, Т. Мандрикіна) [2; 11], десталінізації (Н. Гупан) [5], коли історико-педагогічна наука пододала кризу і вийшла на новий якісний рівень свого розвитку; тимчасової лібералізації тоталітарної системи абр як період лібералізації суспільного життя (О. Сергійчук) [22], коли під впливом хрущовських реформ в Україні спостерігалось національно-духовне пробудження різних верств суспільства.

Мета статті – виявити тенденції і особливості підготовки і атестації науково-педагогічних кадрів у контексті політичних і соціальних реформ, культурного будівництва в Україні у 50-60-ті роки ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. У 50–60-х рр. ХХ ст. в УРСР відбувалися глибокі процеси, що закладали перспективи подальшого життя української науки на довгі роки. Зміни в географічному розташуванні вищих навчальних закладів сприяли повнішому охопленню вищою освітою

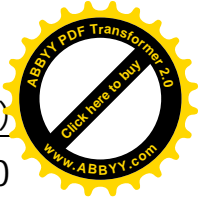
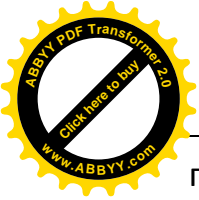

жителів усіх областей. Відбувалося наближення ВНЗ України до виробництва, удосконалювалася їхня структура, усувався паралелізм у підготовці кадрів. Розширилася мережа державних університетів шляхом перетворення в університети великих педагогічних інститутів (Донецького, Сімферопольського). Однак головними центрами вищої освіти в Україні залишалися Харків, Київ, Одеса і Львів.

У різних регіонах країни активно проходить процес створення нових наукових центрів, прискореними темпами іде спорудження нових академічних інститутів, активно діє Академія наук УРСР. У 1955 році згідно з постановою Ради міністрів УРСР № 47 від 4 січня 1955 року відбулася реорганізація Українського науково-дослідного інституту педагогіки. Відповідно до Статуту новоствореного на його основі Науково-дослідного інституту педагогіки Української РСР (НДІП УРСР) [26], затвердженого Міністерством освіти УРСР 1960 року, основними завданнями було визначено: розвиток педагогічної науки, сприяння розвитку народної освіти в республіці; підготовка науково-педагогічних кадрів з наукових педагогічних спеціальностей [27, 2].

На середину 50-х років Україні підготовку спеціалістів із вищою освітою здійснювали 78 ВНЗ, у яких працювало 49,4 тис. чоловік професорсько-викладацького складу і навчалося 114,6 тис. студентів [7, 4]. Незважаючи на зростання кількості науково-педагогічних працівників у вищих навчальних закладах республіки (в 1954 р. у ВНЗ працювало 19218 науково-педагогічних працівників, а в 1959 р. – 23280 чол.) [13] чисельність осіб з вченими ступенями та званнями не забезпечувала повністю потреби ВНЗ [21, 8-10].

У 1953–1954 н. р. з 15347 чол. професорсько-викладацького складу ВНЗ України лише 783 осіб мали вчену ступінь доктора наук і 5010 чол. кандидата наук [8]. Спеціалісти вищої кваліфікації працювали переважно у ВНЗ, розташованих у великих містах. У ряді вищих навчальних закладів взагалі їх не було. Близько 60% педагогічного персоналу вищої школи республіки не мали наукових ступенів і звань. У 1958 році тільки четверта частина загального складу науково-педагогічних працівників мали вчений ступінь доктора або кандидата наук (13548 чол.), однак тільки 66% із них працювали у вищих навчальних закладах [14]. Недостатній рівень наукової та методичної кваліфікації мала і значна частина працівників кафедр

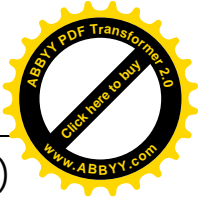
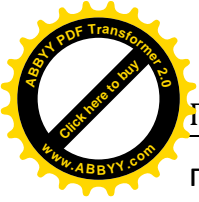

педагогіки і психології педагогічних інститутів і університетів. Із 240 науковців кафедр педагогіки педвузів 159 осіб, тобто понад 60%, не мали наукових ступенів і вчених звань. На кафедрах педагогіки Глухівського, Ізмаїльського, Уманського, Слов'янського, Криворізького педагогічних інститутів не було жодного кандидата наук [20]. Розподіл науково-педагогічного потенціалу за регіонами та групами ВНЗ характеризувався нерівномірністю [21, 8–10].

Починаючи з другої половини 60-х років, коли наслідки війни вже не мали прямого впливу на відтворення кандидатів і докторів наук, основною базою цього процесу стали кадри, що вступили в науку (або відповідно для відтворення докторів наук – що отримали кандидатський ступінь) після 1950 р. [16, 32].

За даними Г. Добрава, довоєнний рівень кількості захищених кандидатських дисертацій був досягнутий до 1950 р., а докторських – тільки до 1962 р. Так, відносний приріст кількості докторів наук за 1961–1965 рр. був у 2,5 рази вище, ніж у попереднєп'ятиріччя. Однак зростання в багато разів загальної чисельності науковців призвело до скорочення у 1965 р. частки докторів наук. Якщо у 1960 р. на одного доктора наук доводилося 13 науковців без вченого ступеню, то в 1965 р. їх було вже 35. У досліджуваний період відбувалося активне поповнення науки молодими фахівцями і представниками інших сфер суспільного виробництва, що вплинуло на кількісні показники кандидатів наук: їх частка знижувалася з 35% у 1955 р. до 20% у 1965 р. [16, 31].

У 60-ті роки минулого століття у штаті та умовах зовнішнього сумісництва у ВНЗ УРСР працювали 1644 докторів наук і професорів, серед яких 1490 чоловіків (90,5%) та 154 жінок (9,5%). За галузями знань вони розподілися таким чином: медичні науки – 384 осіб або 26,8%; технічні – 345 або 24,2 %; філологічні – 45 – 3,1%; педагогічні – 4 – 0,3% [25, 6–7]. Більшість професорів і докторів наук – 1028 чол. (63%) була членами Комуністичної партії. За віком науково-педагогічні працівники розподілилися таким чином: від 35 до 44 років – 151 особа або 9,2%; 45–54 років – 356 осіб або 21,6%; 55-64 рр. 631 особа або 38,4%; 65-74 років – 419 або 25,5%; 75-89 роки – 87 осіб або 5,3% [25, 20, 27]. Вочевидь спостерігалася тенденція старіння кадрового потенціалу, що виявилось в збільшенні питомої ваги викладачів пенсійного та перед

пенсійного віку. Середній вік здобувачів (як жінок, так і чоловіків) докторського ступеню становить 46,6 років [25, 27]. Раніш за інших (40-45 років) здобували вчену ступінь доктора представники фізико-математичних, ветеринарних, медичних наук, мистецтв та архітектури; пізніше за всіх – педагогічних наук (57 років). На жаль, констатуємо ще одну закономірність – найстарішими (68–72 роки) були також здобувачі наукового ступеню доктора педагогічних наук [25, 28].

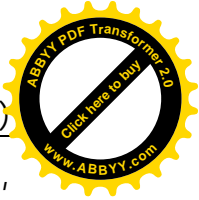
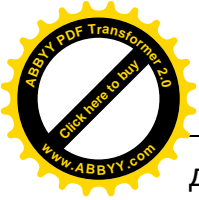
Одним із вагових показників культурного будівництва в республіці в ці роки є збільшення кількості наукових установ і наукових працівників у них. За період з 1950 року до 1965 перший показник збільшився з 576 (включаючи ВНЗ) до 754. Щодо кількості наукових працівників варто зазначити збільшення їх кількості у 5,5 разів з 1950 по 1969 рік. Зросла кількість осіб, які мали учений ступінь доктора наук (з 907 до 2867) і кандидата наук (з 6118 до 30296) [15]. Кількість наукових працівників, які працювали в галузі знань – педагогічні науки у 1960 році становила 1899 осіб або 4% від загальної кількості наукових працівників (46657 чол.). У 1965 році, незважаючи на зростання їх кількості (3065 осіб), доля в загальній чисельності (93984) зменшилася до 3%. Захист докторських дисертацій науковими співробітниками відбувався нерідко у 55–60 річному віці.

Обґрунтуємо основні тенденції, що впливали на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів у досліджуваний період.

По-перше, активізація діяльності аспірантури ВНЗ і науково-дослідних установ, зростання чисельного складу аспірантів.

У 1955 р. їх підготовку в республіці проводили 85 ВНЗ і 101 науково-дослідний заклад, Інститут удосконалення лікарів та Інститут підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук. Найбільша кількість спеціалістів через аспірантуру готувалась з технічних та природничих наук (28%), педагогічних (14,3%) та сільськогосподарських (10,8%) [22, 8–10].

Так, у 1950 році в аспірантурах навчалася 1951 особа, у 1955 році – 2168 осіб. По Міністерству вищої освіти УРСР контингент аспірантів на початок 1956 року становив 1075 осіб з відривом та 190 чоловік без відриву від виробництва [22, 13]. Протягом 60-тих років минулого століття збільшилася кількість аспірантів з 4536 осіб у 1960 році до 13513 осіб на початок 1970 року. Переважала кількість осіб, що обирали стаціонарну форму навчання, але наявні щорічні збільшення кількості бюджетних місць

для аспірантів заочної форми навчання. Так, у 1950 році з 519 аспірантів, 495 осіб закінчили аспірантури ВНЗ і наукових установ з відривом від виробництва. У 1960 році навчання на стаціонарі завершила 521 особа або 81,5% від загальної чисельності здобувачів. У 1965 році цей показник було зменшено до 70%, а у 1969 році без відриву від виробництва в аспірантури закінчили 1273 особи або 36% випускників ВНЗ і наукових установ [15].

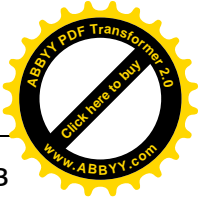
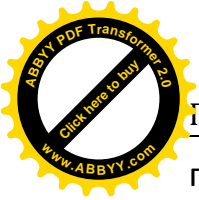
По-друге, нерівномірний розподіл державного замовлення на підготовку фахівців вищої кваліфікації за галузями наук.

У 1962 р. планування підготовки наукових кадрів було покладене на Державний комітет Ради Міністрів СРСР з науки і техніки. У процесі визначення обсягів враховувалися потреби народного господарства в наукових кадрах для виконання запланованого обсягу дослідницьких робіт, величини природного спаду фахівців з ученими ступенями. Найбільша кількість спеціалістів через аспірантуру готувалась з технічних та природничих наук (28%) [22, 8–10]. Наші розвідки говорять про незначну частку аспірантів, що здобували наукову ступінь кандидата педагогічних наук. Так, у 1965 році в аспірантурах за педагогічними спеціальностями навчалось 65 осіб або 1,4% від загальної чисельності здобувачів наукового ступеню кандидата наук. У 1965 році цей показник навіть зменшився до 0,9%, незважаючи на збільшення їх чисельності до 116 осіб. Для порівняння наведемо чисельний склад аспірантів у галузі фізико-математичних наук : 643 або 14% у 1960 році і 1527 або 13% у 1965 році [15].

По-третє, зростання ролі Академії наук УРСР як потужного наукового центру країни.

У 1950 році тут працював 51 дійсний член і 55 членів-кореспондентів АН УРСР. З 1359 наукових співробітників Академії наук 185 були докторами і 627 – кандидатами наук. Вони керували аспірантами і тільки в АН УРСР у 1950 році було захищено 7 докторських і 53 кандидатських дисертацій [22, 13]. Академічна наука була зорієнтована на потреби практики. Угоди про творче співробітництво уклалися між академічними інститутами та факультетами або кафедрами ВНЗ. До навчального процесу залучалися наукові співробітники з системи АН України. Наприклад, у 1954 р. за сумісництвом у вузах республіки працювало 128 осіб.

На початку 1960 року при НДІП УРСР було організовано Республіканську раду з координації наукової діяльності в галузі

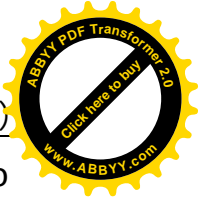
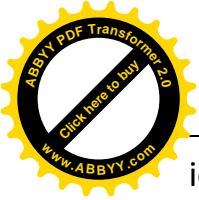
педагогічних наук в УРСР, до складу якого було включено усіх завідувачів кафедрами педагогіки і психології університетів і педінститутів України. Діяльність Ради була спрямована також на сприяння наукової діяльності кафедр педагогіки і психології університетів, педагогічних і інших інститутів Мінпросу УРСР; координація діяльності кафедр педагогіки і психології з діяльністю НДІ педагогіки і психології Мінпросу УРСР [28].

Четверта тенденція стосується партійного керівництва і державного регулювання процесами атестації наукових і науково-педагогічних кадрів. Базовими нормативними правовими актами, які регулювали діяльність ВАК СРСР, були: спільні Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР про заходи щодо вдосконалення підготовки і атестації наукових і науково-педагогічних кадрів в редакції 1956, 1960, 1961, 1962, 1967 рр.; Положення про ВАК в редакції 1956 року; Положення і інструкції про порядок присудження вчених ступенів і надання вчених звань в редакції 1957, 1960, 1966, 1967 рр. Ці документи визначали правові норми діяльності ВАК СРСР, спеціалізованих рад із захисту дисертацій і присудження вчених ступенів; загальні принципи присудження вчених ступенів; вимоги до дисертацій; про кандидатські іспити; порядок подання і захисту дисертацій, переатестації вчених ступенів і нострифікації дипломів, отриманих громадянами СРСР в іноземних державах; порядок оформлення особових справ здобувачів, видачі дипломів докторам і кандидатам наук.

У цей період запроваджено низку регулятивів, які вже понад 50 років є нормативами для здобувачів наукового ступеню.

З метою розширення інформації про захищені кандидатські і докторські дисертації на Державний комітет Ради Міністрів СРСР з науки і техніки покладалися обов'язки проводити мікрофільмування дисертацій, забезпечувати міністерства, відомства, науково-дослідницькі установи і вищі інформацією про тематику захищених дисертацій (1967 р.) [19].

Постановою 1956 року було уперше визначено додаткові вимоги до здобувачів учених звань: якість педагогічної роботи, наявність публікацій і результатів наукових досліджень [17]. Особливого значення набували питання підготовки і складання кандидатських іспитів з філософії, як методологічної бази сучасної науки, і іноземної мови, як засобу міжнародного спілкування вчених [19]. Особи, що склали кандидатські

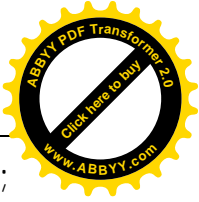
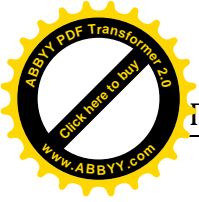
іспити, передбачені за спеціальністю, звільнялися від вступних іспитів до аспірантури за обов'язкової умови подання реферату з обраної спеціальності [18].

До переваг періоду «відлиги» (*п'ята тенденція*) варто віднести розвиток педагогічної науки. 50-60-ті роки ХХ ст. були *етапом накопичення емпіричного матеріалу* з окремих дидактичних проблем: про засоби та методи навчання, форми навчальної роботи, використання ТЗН, політехнічне, програмоване навчання (А. Алексюк, Б. Коротяєв, В. Онищук, В. Помагайба, В. Сухомлинський). Зростає публікаційна активність українських учених Є. Березняка, О. Борисова, І. Винниченко, Д. Водзінський, Ю. Горбенка, О. Данилов, С. Збандуто, О. Жаворонко, В. Помагайба, М. Черпінського, Д. Шелухіна та ін. [1, 6, 20].

Набуває певного розвитку історико-педагогічна наука. Вийшли з друку фундаментальні монографії з історії вітчизняної і зарубіжної школи і освіти. У наукових працях з історії розвитку радянської школи спостерігався відхід від жорсткої соціологізаторської схеми (А. Бондар, М. Гриценко, М. Грищенко, І. Пуха, С. Чавдаров та ін.). В умовах десталінізації поряд з збереженням традицій тоталітарної доби, що передбачали дослідження історії педагогічної теорії з позицій класових інтересів, пропаганду марксизму, почали з'являтися праці з глибоким аналізом розвитку історії національної думки в Україні [5, 17, 20, 22].

Шоста тенденція стосується номенклатури наукових спеціальностей. Для порядкування системи підготовки і атестації наукових кадрів наказами Міністерства культури СРСР (1953 р.), Міністерства вищої освіти СРСР (1957 р.), надалі постановами Державного комітету Ради Міністрів СРСР з координації науково-дослідних робіт (1962 р.), Держкому з координації науково-дослідних робіт СРСР (1963 р.), Держкому Ради Міністрів СРСР з науки і техніки (1969 р.) затверджувалася в нових редакціях Номенклатура спеціальностей підготовки аспіранта у ВНЗ і науково-дослідних інститутах СРСР і перелік спеціальних предметів для складання кандидатських іспитів [3].

За 1937–1991 роки було затверджено 89 наукових спеціальностей, з них у досліджуваний період – понад 50 (або 56%). Кількісна динаміка затвердження спеціальностей по роках виглядає так: 1953 р. – 9, 1957 р. – 27, 1962 р. – 7, 1963 р. – 9 [9, 62]. Зазначимо перелік наукових педагогічних спеціальностей:

– 1953 рік: бібліографія і бібліотекознавство; дошкільна педагогіка; методика викладання предметів (за переліком); педагогіка, історія педагогіки; психологія; стенографія і методика її викладання; теорія і методика фізичного виховання; спеціальна педагогіка (тифлопедагогіка, сурдопедагогіка і олігофренопедагогіка і логопедія); спеціальна психологія (психологія сліпих, глухонімих і розумово відсталих дітей).

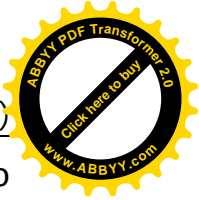
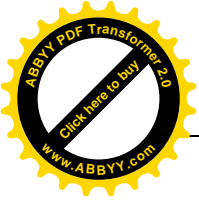
– 1957 рік: бібліографія; бібліотекознавство; дитяча література; історія фізичної культури; культурно-просвітницька робота; методика викладання предметів (із зазначенням кожного); педагогіка; спеціальна педагогіка; спеціальна психологія; теорія і методика фізичного виховання і спортивного тренування.

У 1962 році було затверджено наукові педагогічні спеціальності: методика викладання; теорія педагогіки; теорія і методика фізичного виховання і спортивного тренування (включаючи методику лікувальної фізкультури). А наступного року (1963 р.) – історія науки і техніки; методика викладання (по галузях наук) [9].

Як бачимо, протягом 50-тих років простежується динаміка збільшення кількості наукових педагогічних спеціальностей в СРСР, а у 60-ті роки ХХ століття відбувається їх укрупнення.

Сьома тенденція стосується соціального забезпечення науково-педагогічних кадрів. Наші дослідження діють підстави говорити про державні гарантії пільг для осіб, які займалися науковою роботою: творчі відпустки терміном до 3 місяців для завершення кандидатської дисертації і до 6 місяців для завершення докторської дисертації із збереженням заробітної плати за місцем роботи (1956 р.) [17].

Для здобувачів наукового ступеню (цей інститут було уведено постановою 1961 року) вводилися творчі відпустки, а працівникам ВНЗ, що працюють над докторськими дисертаціями, представлялася можливість перейти на посаду старшого наукового співробітника [18] терміном до двох років для підготовки докторських дисертацій. ВНЗ було надано право відряджати науково-педагогічних працівників в інші ВНЗ, науково-дослідні установи, організації для виконання наукових досліджень, узагальнення передового досвіду і упровадження результатів виконаних робіт із збереженням заробітної платні, сплатою проїзду в обидві кінці, проживання, добових [18].

З 1967 р. з метою залучення у велику науку молоді було дозволено зараховувати в аспірантуру кращих випускників вищої школи відразу після закінчення ВНЗ [19].

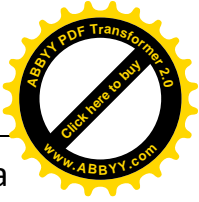
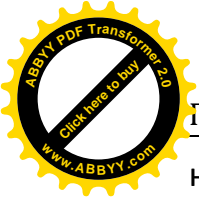
Отже, існуюча у 50–60 рр. минулого століття система підготовки кадрів забезпечувала можливість навчатися особам, які не мали великих статків. Це давало змогу відшукати більше талановитих молодих спеціалістів.

Наука України була частиною наукового потенціалу СРСР і тому фактично копіювала структуру, принципи функціонування, співвідношення між секторами науки загалом у СРСР. Зберігалися незмінними основоположні риси радянської дійсності. Значне зростання науки носило переважно екстенсивний характер, що приховувало в собі загрозу майбутнього росту. Посилення керівництва і контроль з боку КПРС, її фактичний перехід до політики неосталінізму був пов'язаний із загальною зміною політичного курсу, визначеного жовтневим (1964 р.) Пленумом ЦК КПРС.

Усі питання розвитку науки, підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів були під суворим контролем ЦК КПРС. Про безправність АН УРСР свідчить той факт, що кандидати в дійсні члени і члени-кореспонденти обов'язково мали бути визначені вищими партійними органами і лише після цього проводилося формальне обрання. Питома вага науковців-українців у загальній чисельності науковців в СРСР у 1950 році дорівнювала 9%, в 1955–1958 рр. – 9,7%. За підрахунками К. Мельник, питома вага науковців-росіян була більшою в 1959 році на 9,9% за питому вагу російського населення в СРСР цього ж року. А питома вага науковців-українців на 8,1% менша за вагу українського населення в Радянському Союзі [12].

Посилювалася роль партійних організацій науково-дослідницьких установ та ВНЗ за підготовкою наукових і науково-педагогічних кадрів. Їх зобов'язують поліпшити роботу з ідейно-політичного виховання аспірантів у дусі високої комуністичної свідомості, звернувши особливу увагу на підбір фахівців в аспірантуру і на роботу із аспірантами і суспільних наук [19].

Постановою 1956 року скасовувалася докторантура як форма підготовки наукових кадрів, яка була відновлена тільки у 1988 році [17]. В Україні не було жодного центру або вищого навчального закладу, який би мав право приймати до захисту дисертації на здобуття ступеня доктора педагогічних наук і міг би подавати кваліфіковану допомогу дисертантові в

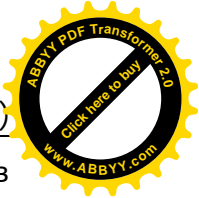
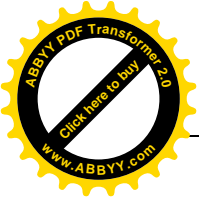
науковій роботі. Відсутність такого центру негативно позначалася на підготовці та організації захисту докторських дисертацій [20].

Висновки. Логіко-системний аналіз дав змогу виявити основні тенденції розвитку системи підготовки і атестації науково-педагогічних кадрів у 50-60 ті рр. ХХ століття. Визначальні доміанти досліджуваного періоду: централізоване директивне керівництво; високий соціальний статус науки; нормативне планування науки як економічної галузі; посилення тенденції до укрупнення наукових педагогічних спеціальностей; система пільг для здобувачів наукового ступеню доктора і кандидата наук; ідеологічна спрямованість процесу підготовки кадрів; система державного стимулювання здобувачів наукового ступеню, водночас посилення вимог щодо якості дисертаційних досліджень.

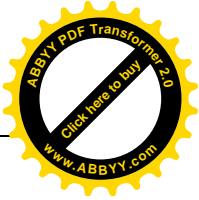
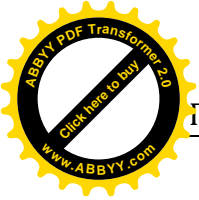
Процес теоретичного аналізу й узагальнення протиріч, досягнень і помилок у реформах другої половини ХХ століття не може вважатися завершеним, накопичений досвід стане дуже корисним у подальшій розробці шляхів розвитку вже в контексті державних і суспільних перетворень у незалежній Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950–2000 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. В. Адаменко. – Луганськ : Луганський нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка 2006. – 44 с.
2. Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття / В. Й. Борисенко. – К., 1996. – 356 с.
3. Вехи аттестации научных и научно-педагогических кадров в Российской империи, РСФСР, СССР, Российской Федерации и Республике Беларусь / Сост. А. Н. Морозевич, Н. В. Гулько // Атэстацыя. – 2002. – № 3–4. – С. 3–20.
4. Галкин К. Т. Высшее образование и подготовка научных кадров в СССР / К. Т. Галкин. – М. : Советская наука, 1958. – 175 с.
5. Гупан Н. М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. М. Гупан. – Ін-т педагогіки АПН України, 2001. – 39 с.
6. Добров Г. М. Потенциал науки / Г. М. Добров. – К., 1969. – С. 93.
7. Домбровська С. М. Розвиток вищої школи в Харкові у період тимчасової лібералізації тоталітарної системи (друга половина 50-х – перша половина 60-х років ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук. : спец. 07.00.01 «Історія України» / С. М. Домбровська. – Х. : Харківський нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2006. – 19 с.
8. Любченко О. Вищі навчальні заклади України перед навчальним роком / О. Любченко // Радянська Україна. – 1954. – 6 липня. – С. 3.
9. Кононова С. В. История развития научных педагогических специальностей в России (1934–2001 гг.) / С. В. Кононова // Научно-теоретический журнал «Научные проблемы гуманитарных исследований». – 2009. – Выпуск 4 (2). – С. 59–63.

10. Курносів Ю. О. У навчанні та праці : підготовка кадрів інтелігенції в Українській РСР / Ю. О. Курносів, А. Г. Бондар; Відп. ред. Г. М. Шевчук. – К. : Наук. думка, 1964. – 342 с.
11. Мандрикіна Т. С. Періодизація розвитку історико-педагогічного процесу в Україні у ХХ столітті [Електронний ресурс] / Т. С. Мандрикіна. – Режим доступу : http://www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_4_2006/38.doc
12. Мельник К. М. Розвиток науки в Україні у 50-ті роки ХХ століття : автореф. дис.... канд. істор. наук: 07.00.01 «Історія України» / К. М. Мельник. – К. : Київський ун-т імені Тараса Шевченка, 1999. – С. 11.
13. Народне господарство Української РСР в 1956 році. Статистичний щорічник. – К., 1957. – С. 445.
14. Народне господарство Української РСР в 1959 році. Статистичний щорічник. – К., 1960. – С. 625.
15. Народна освіта, наука і культура в Українській РСР. Статистичний збірник. – К. : Статистика, 1973. – С. 203–210.
16. Научные кадры СССР: динамика и структура / под ред. В. Ж. Келле и др. – М. : Мысль, 1991. – 284 с.
17. О мерах по улучшению подготовки и аттестации научных и педагогических кадров: Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 20 августа 1956 г. № 1174 [Электронный ресурс] // LawRU. info Законодательство РФ. – Режим доступа : <http://lawru.info/base19/part4/d19ru4468.htm>.
18. О мерах по улучшению подготовки научных и научно - педагогических кадров: Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 13 июня 1961 г. № 536 [Электронный ресурс] // InfoPravo. Законодательство России. – Режим доступа : <http://infopravo.by.ru/fed1991/ch02/akt13480.shtm>.
19. О мерах по дальнейшему улучшению подбора и подготовки научных кадров: Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 16 ноября 1967 г. №1064 [Электронный ресурс] // InfoPravo. Законодательство России. – Режим доступа : <http://infopravo.by.ru/fed1991/ch02/akt13480.shtm>.
20. Про подальший розвиток педагогічної науки на Україні : наукова доповідь. Документи Інституту педагогіки УРСР. – 1959 рік. – ЦДАВО – Ф. – 5127 – Оп. 2 – Спр. 876 – Л. 18.
21. Розвиток науки в Українській РСР за 40 років / Ред. кол. : акад. О. В. Палладін (відп. ред.) та ін. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1957. – 536 с.
22. Сергійчук О. М. Вища школа України в умовах лібералізації суспільного життя 1953 – 1964 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 / О. М. Сергійчук. – К. : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – 2002. – 18 с.
23. Сидорчук Т. Г. Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів через аспірантуру в Україні (1920–1970 роки) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Т. Г. Сидорчук. – Запорізький державний університет. – 1998. – 20 с.
24. Федькин Г. И. Правовые вопросы организации научной работы в СССР / Г. И. Федькин. – М. : Госюриздат, 1958. – 356 с.
25. Учені ВНЗ Української РСР. – Вид-во Київського університету – 1968 – 176 с.
26. Центральный государственный архив Октябрьской революции и социалистического строительства УССР (Далі ЦГАОР УССР). – Ф. 5127. – Оп. 1. – Спр. 198. – Л. 23 – 24.
27. ЦГАОР УССР, ф. 5127, оп. 1, спр. 551, л. 1–12.
28. ЦГАОР УССР, ф. 5127, оп. 1, спр. 706, л. 1–2.

РЕЗЮМЕ

И. Ю. Регейло. Подготовка и аттестация научных и научно-педагогических кадров в Украине (50–60 гг. XX века).

В статье освещены проблемы подготовки научных и научно педагогических кадров в 1950-60-х годах в УССР. Проанализированы особенности развития системы подготовки кадров высшей квалификации. Представлены статистические данные о кадрах высшей квалификации. Рассмотрены нормативно-правовая и методическая базы развития аспирантуры. Обоснованы основные тенденции, оказывающие влияние на подготовку научных и научно- педагогических кадров в научно-исследовательских учреждениях и вузах УССР. Раскрыты особенности аттестации научно педагогических кадров в соответствии с научными специальностями.

Ключевые слова: кадры высшей квалификации, научно педагогические кадры, аттестация, аспирантура, научные специальности.

SUMMARY

I. Regejlo. Higher qualification personnels training and their attestation in Ukraine (the fifties-sixties of the XX century).

The problems of the research workers and teaching employees training in Ukraine in the 1950-60s are covered. The peculiarities of the development of higher qualification personnels training are analyzed. The statistics on higher qualification personnels are given. The regulatory procedural framework of post-graduate studies is considered. Basic tendencies which influenced on scientific and scientifically pedagogical personnels training in research establishments and at higher education establishments are grounded. The attestation of higher qualification personnels after scientific specialities are reflected.

Key words: higher qualification personnels, scientific personnels, attestation, post-graduate studies, scientific specialities.

УДК 78.146(075.8)+378:37

В. А. Смирнов

Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

ОСНОВНІ ЗАКони ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті сформульовано й охарактеризовано основні закони інформаційної педагогіки. Обґрунтована актуальність цих законів під час зміни освітньої парадигми і розбудови педагогіки новітнього часу, яка спричинена переходом суспільства від індустріального до постіндустріального (інформаційного).

Ключові слова: педагогічні закономірності, закони педагогіки, інформаційна педагогіка, педагогічна ситуація, інформаційні потоки, інформаційне суспільство.

*Педагогіка встановлює правила
для мистецтва освітлюючої людини.*

Сергій Гессен (1887–1950),
російський філософ і теоретик освіти

Постановка проблеми. Навчання (освіта) є одним із найдавніших видів людської діяльності. Як наука, педагогіка була класифікована лише на початку XVII століття англійським філософом і натуралістом